

УДК 339.1:633.1

Ю. М. Гальчинська,
к. е. н., доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ТЕНДЕНЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЗЕРНА У 2012/13 МАРКЕТИНГОВОМУ РОЦІ

J. Galchynska,
Ph.D., Associate Professor, Department of marketing and international trade
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

PROGRESS OF DOMESTIC GRAIN MARKET IN 2012/13 MARKETING YEAR

У статті висвітлено основні тенденції внутрішнього ринку зернових, проаналізовано баланс попиту та пропозиції. Охарактеризовано цінову ситуацію, розглянуто структуру експорту зерна.

The article covered main trends of domestic grain market, analyzes the balance of supply and demand. Price situation, the structure of grain exports are characterized.

Ключові слова: внутрішній ринок зерна, попит, пропозиція, експорт.
Key words: domestic grain market, demand, supply, export.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна є однією з найбільших виробників зерна в Європі, збираючи щорічно 40—45 млн тонн. Крім того, за останні десять років країна перетворилась в найбільшого експортера зерна в регіоні. Зернове господарство відіграє важливу роль в аграрному секторі України, забезпечуючи стабільне постачання населення хлібом і хлібобулочними виробами, а також сировиною для промислової переробки. Виробництво, переробка і експорт зерна в Україні дають суттєві грошові надходження до бюджету і є важливими секторами працевлаштування населення країни [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Суттєвим вивченням ринку зерна займаються відомі українські науковці, зокрема В.І. Бойко, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, С.І. Дем'яненко, В.Я. Мессель-Васеляк, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, А.М. Худолій, О.М. Шпичак. Проте варто зауважити, що не дивлячись на суттєвий внесок вітчизняної науки у вирішення теоретичних та практичних завдань сталого розвитку ринку зерна, досліджуваний сектор аграрної економіки ще далекий від його потенційних можливостей.

Таблиця 1. Динаміка обсягів виробництва зернових та зернобобових культур

Показники	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Посівна площа, тис. га	15636	15837	15090	15724	15449
Виробництво, тис. т	53290	46028	39271	56747	46216
Урожайність, ц з 1 га	34,6	29,8	26,9	37,0	31,2

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Проаналізувати основні тенденції внутрішнього ринку зернових, а також розглянути баланс попиту та пропозиції, структуру експорту зерна.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Збільшення експорту агропродовольчих товарів прямо пропорційно залежить від врожаю сільськогосподарських культур. В останні роки в Україні майже по всіх ключових експортно-орієнтованих товарних позиціях спостерігаються позитивні темпи приросту виробництва. Зокрема протягом останнього десятиліття валовий збір зернових та олійних культур зріс з 38—42 млн т в 2001—2005 рр. до 46—57 млн т в 2008—2012 рр. [4]. У поточному році валовий збір зер-

нових культур може зрости до рекордних 58—62 млн т, в основному за рахунок збільшення врожаю кукурудзи до безпрецедентних 26—29 млн т. (табл. 1).

Згідно з балансом розробленого Міжвідомчою робочою групою при Мінекономрозвитку (табл. 2), навіть при врожаї зерна на рівні 57,1 млн т (що є песимістичним прогнозом, адже оцінки різних аналітичних агентств та експертів знаходяться на рівні 60—62 млн т) експортний потенціал у 2013/14 МР зріс до 28 млн т, в т.ч. пшениці майже 9 млн т, ячменю — 2,4 млн т та кукурудзи — близько 16 млн т.

Наразі в ЗМІ досить нерідко можна зустріти висловлювання експертів стосовно можливості збільшення валового збору зерна до 80—90 млн т. Дійсно, математичні

Таблиця 2. Розрахунковий баланс попиту та пропозиції зерна на 2013/2014 маркетинговий рік по всіх категоріях господарств (оцінка станом на 01.08.2013) (з урахуванням продуктів переробки зерна, тис. т)

	2012/13 МР	2013/14 МР				
	Зернові – всього	Зернові – всього	в тому числі:			
			пшениця	ячмінь	кукурудза	інші зернові
Пропозиція продукції	58 060	63 201	23 982	8 146	27 953	3 120
Внутрішнього ринку – всього	57 837	62 991	23 932	8 136	27 903	3 020
Виробництво	46 216	57 129	21 478	7 416	25 850	2 385
Залишки на початок періоду	11 621	5 862	2 454	720	2 053	635
Зовнішнього ринку (імпорт)	223	210	50	10	50	100
Попит на продукцію	58 060	63 201	23 982	8 146	27 953	3 120
Внутрішнього ринку – всього	28 767	28 475	11 630	4 906	9 510	2 429
у тому числі:						
фонд споживання	6 648	6 515	5 130	50	200	1 135
насіння	2 645	3 118	1 885	800	170	263
корми	16 215	16 178	4 200	3 308	7 723	947
переробка на нехарчові цілі	1 453	1 743	200	600	900	43
втрати обігу	1 806	921	215	148	517	41
Зовнішнього ринку (експорт)	23 531	27 618	8 943	2 422	16 066	187
Залишки на кінець періоду	5 862	7 108	3 409	818	2 378	504

Джерело: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

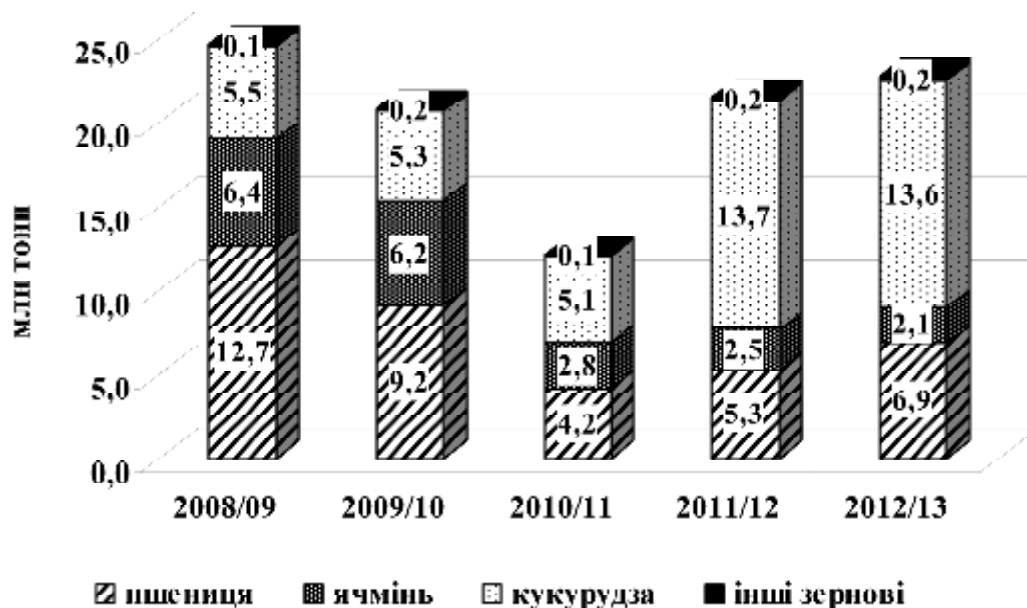

Рис. 1. Експорт зернових культур в 2008/09 — 2012/2013 МР

Джерело: ДП "Держзовнішінформ".

розрахунки прості: при посівних площах під зернові культури на рівні 16,3 млн га (як в поточному році) та підвищенні врожайності до рівня європейських країн — 4,9—5,2 т/га (за даними МСХ США за останні 5 сезонів), врожай зернових культур може вирости до 78—85 млн т. Проте необхідно враховувати до яких наслідків це призведе без належної уваги певним проблемним питанням.

В Україні не вистачає потужностей зі зберігання зернових та олійних культур. У 2012 році налічувалось 751 сертифікований зерновий склад загальної ємністю 32,7 млн т одночасного зберігання. Інші зернохранилища, місткість яких оцінюється експертами на рівні 15—16 млн т, або не можуть надавати якісні послуги або не мають сучасного технічного оснащення, тому не можуть враховуватись при розрахунку довгострокового зберігання зерна. По-друге, українські порти ма-

ють можливість в місяць перевалювати на експорт до 2,8—3,0 млн т зерна (окрім зимового періоду). Їхня максимальна пропускна здатність оцінюється у 35—40 млн т на рік, але це за умови безперервного відвантаження. Адже, хоча портові зернохранилища можуть одночасно зберігати близько 2,3—2,4 млн т продукції, проте реальні цифри значно нижчі. Також проблемним питанням залишається транспортна система, адже на сьогодні в Україні налічується близько 10,8 тис. вагонів зерновозів, з яких 1,5—1,7 тис. знаходяться в оренді в країнах СНД та близько 1,5—1,6 тис. — на планових ремонтах. Для внутрішнього ринку залишається менше 8 тис. вагонів-зерновозів, при тому що в перші роки незалежності їх налічувалось близько 15 тисяч [6, 7].

У 2012/13 МР з України було вивезено 22,85 млн т зернових, що на 1,26 млн т (5,8%) більше ніж в попередньому сезоні. В тому

Рис. 2. Експорт зернових у розрізі країн світу 2012/13 МР, млн т

Джерело: ДП "Держзовнішінформ".

числі пшениці експортовано 6,89 млн т (зростання експорту на 1,63 млн т або 31%), ячменю — 2,13 млн т (зменшення експорту на 0,33 млн т або 13%), кукурудзи поставлено на зовнішні майже таку саму кількість — 13,6 млн т проти 13,7 млн т в 2011/12 МР. За рахунок високих світових цін валютні надходження від експорту зернових культур в 2012/13 МР зросли майже на 20% в порівнянні з попереднім маркетинговим роком і склали 6,3 млрд дол. США. Зокрема середньозважена вартість (без врахування умов поставки) експорту пшениці в минулому сезоні зросла на 17% до 286 дол. США/т, ячменю — на 13% до 282 дол. США/т, кукурудзи — на 11% до 270 дол. США/т.

Найбільшу частку в експорті в минулому сезоні знову зайняла кукурудза — 59% в порівнянні з 63% в 2011/12 МР, друге місце посіла пшениця — 30% (24% в 2011/12 МР). Частка ячменю знизилась з 11% в 2011/12 МР до 9% в минулому сезоні, — його поставки зменшуються з року в рік через зміну структури посівних площ та відповідно врожаю сільськогосподарських культур в Україні.

Ринки збуту вітчизняного збіжжя в минулому сезоні майже не змінились, — це країни Південної Європи, Північної Африки та Близького Сходу: Саудівська Аравія, Італія, Ізраїль, Лівія, Сирія, Іран, Португалія тощо. Основними країнами-імпортерами стали Єгипет та Іспанія, які разом закупили близько 7,0 млн т зерна або 30,7% від всього експорту. В 2013/14 МР очікується, що до переліку великих споживачів українського зерна ввійде КНР. Адже Україна та Китай підписали меморандум про співпрацю з підтримки пріоритетних проектів у сільському господарстві, згідно з яким сума китайських інвестицій в український агропромисловий комплекс становитиме понад 2,6 млрд дол. США, основна частина яких буде повертатись у товарному вигляді, а саме експортом кукурудзи [5].

Експортний потенціал нашої країни в 2013/14 МР оцінюється на рівні від 28 млн т до 32 млн т зерна, при цьому остаточна цифра залежатиме від врожаю кукурудзи. Станом на середину серпня в Україні зібрано близько 32,2 млн т ранніх зернових. За прогнозами Міністерства аграрної політики та продовольства України вітчизняні сільгоспвиробники зберуть близько 26 млн т кукурудзи, за оцінкою МСГ США — 29,0 млн т (липневий прогноз — 26,0 млн т), а Українська

зернова асоціація оцінює даний показник на рівні до 32 млн т.

ВИСНОВКИ

Отже, зернова галузь країни має значний потенціал розвитку, пов'язаний, перш за все, з наявністю багатих земельних ресурсів і достатньої кількості кваліфікованої робочої сили. На сьогоднішній день, потенціал зернової галузі України оцінюється в 80—100 млн т щорічного виробництва зерна і олійних культур. Високий рівень прибутковості в зерновій галузі, дає підстави надіятись на вихід сільського господарства на новий якісний рівень розвитку.

Література:

1. Маслак О.М. Ринок пшениці: продавати чи зберігати врожай // Агробізнес сьогодні. — 2011. — № 23. — С. 12—14.
2. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua>
3. Статистична інформація. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: agro-business.com.ua
5. Огляд зернового ринку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.igc.int>
6. Офіційний сайт компанії "DYKUN" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.zernoua.info
7. Аграрний Союз України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.aau.org.ua

References:

1. Maslack, O.M. (2011), "Wheat Market: sell or keep the crop", *Agribusiness syogodni*, vol. 23, pp. 12—14.
2. The official web site of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine (2014), available at: <http://www.minagro.kiev.ua>
3. The official web site of State Statistics Committee of Ukraine (2014), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. *Agribusiness today* (2014), available at: <http://www.agro-business.com.ua>
5. Review of grain market (2014), available at: <http://www.igc.int>
6. The official web site of company "DYKUN" (2014), available at: <http://www.zernoua.info>
7. Agrarian Union of Ukraine (2014), available at: <http://www.aau.org.ua>

Стаття надійшла до редакції 13.02.2014 р.